

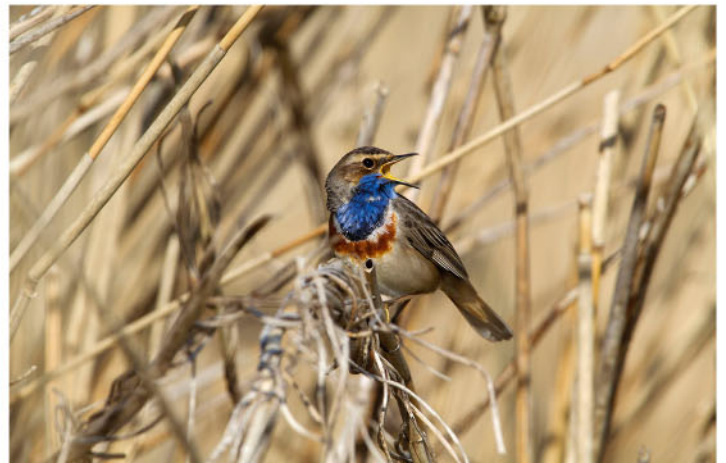

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Transmissiesysteem Wind op zee Hollandse Kust (Zuid)

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport

11 april 2016 / projectnummer: 3090

1. Hoofdpunten van het milieueffectrapport (MER)

TenneT wil toekomstige windparken in het windenergiegebied Hollandse kust Zuid (HKZ) aansluiten op het elektriciteitsnet.¹ Om deze parken aan te sluiten moeten een zogenaamd Net Op Zee (NOZ) en een kabel naar een hoogspanningsstation op het vasteland gebouwd worden. De ministers van Economische zaken en van Infrastructuur en Milieu besluiten binnenkort over het hiervoor benodigde inpassingsplan en diverse vergunningen. Voorafgaand worden de milieugevolgen hiervan onderzocht in een MER. De ministers hebben de Commissie² gevraagd te adviseren over de inhoud van dit rapport.

De Commissie vindt dat de conceptnotitie reikwijdte en detailniveau (verder NRD) al een goed overzicht geeft van het project en de te onderzoeken tracéalternatieven voor de kabel naar het vasteland. De Commissie verwacht dat de aanpak in de NRD, waarbij zowel tracés naar het hoogspanningsstation op de Maasvlakte als naar Wateringen worden onderzocht, de bandbreedte aan milieueffecten goed in beeld brengt. De NRD bevat verder een goede aanzet voor een beoordelingskader. Het MER wordt de komende periode opgesteld en vervolgens door de Commissie getoetst.

De Commissie beschouwt de volgende informatie als essentieel voor het meewegen van het milieubelang in een besluit over NOZ HKZ, en daarmee als relevante informatie voor het MER:

- Een duidelijke en volwaardige vergelijking van de milieueffecten van de voorgestelde (tracé)alternatieven (ondersteund door kaartmateriaal) en van het voorkeursalternatief (VKA);
- Inzicht in de risico's voor natuur en leveringszekerheid (groene energie) als de kabels op zee en/of bij het aanlandingspunt bloot komen te liggen dan wel te diep onder het zand komen te liggen, in mogelijke maatregelen om deze risico's te beheersen en in de milieueffecten van deze maatregelen;
- Een beschrijving van de gevolgen van de tracés voor de natuur. Ga in de Passende beoordeling in op de gevolgen voor habitats en soorten van de mogelijk beïnvloede Natura 2000-gebieden.

Besluitvormers en insprekers lezen in de eerste plaats de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

Besluitvormingsproces

De Commissie heeft van het ministerie van EZ en TeneT begrepen dat het MER in 2 fasen wordt uitgevoerd. In de 1e fase vindt de bepaling plaats van het voorkeursalternatief (VKA), zoals beschreven in §2.5 van de NRD. Nadat het VKA bepaald is, zullen in de 2e fase de milieugevolgen van het geselecteerde tracé en de varianten daarop in meer detail onderzocht worden voor het inpassingsplan en de diverse vergunningen. De Commissie zal op verzoek van de ministers in een extra adviesstap het resultaat van de 1e fase tussentijds toetsen,

---

¹ TenneT heeft in de wet Windenergie op Zee een wettelijke taak voor de voorbereiding hiervan.

² Voor de samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en projectgegevens zie bijlage 1.

voortlopend op de toetsing van het volledige MER. De ministers hebben deze stap ingebouwd als extra waarborg voor een goede milieuonderbouwing van het VKA.³

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie het MER moet bevatten. De Commissie bouwt in haar advies voort op de NRD. Dat wil zeggen dat ze in dit advies niet ingaat op de punten die naar haar mening in de NRD voldoende aan de orde komen.

2. Achtergrond en besluitvorming

2.1 Achtergrond

Geef in het MER een kort overzicht van de achtergronden, waaronder de wet Windenergie op Zee en de taak die TenneT daarin is toebedeeld op het vlak van transport van elektriciteit die in de toekomstige windenergiegebieden wordt opgewekt.

De Commissie vindt het belangrijk dat in het MER goed uitgelegd wordt waarom ervoor is gekozen om het onderzoek te beperken tot het aantakken op het hoogspanningsnetwerk bij de Maasvlakte of bij Wateringen. De NRD geeft hiervoor in hoofdstuk 2 al een goede aanzet. Onderbouw waarom de tracés die in Beverwijk of Vijfhuizen⁴ aanlanden (moeten) afvallen. Betrek bij deze onderbouwing naast de windparken in het windenergiegebied HKZ ook:

- toekomstige aansluitcapaciteit die nodig is voor andere windparken, zoals windparken in het windenergiegebied Hollandse kust Noord (HKN)⁴ en mogelijke toekomstige windparken binnen de 12 mijlszone;
- eventuele bundeling van kabeltracés met de hierboven genoemde nieuwe windparken;⁵
- de (on)mogelijkheden om hoogspanningsstations uit te breiden;
- beschikbare netcapaciteit op het 380KV-netwerk en randvoorwaarden voor netstabiliteit.

Geef in het MER ook een globale doorkijk naar mogelijkheden van een toekomstig netwerk van 'stopcontacten' op de Noordzee voor offshore windenergie. Leg uit waarom het project hier wel of niet rekening mee houdt.

2.2 Besluitvorming

Neem in het MER een overzicht op van de te nemen besluit(en) en een globale tijdsplanning daarvoor. Laat schematisch zien hoe de uitrol van offshore windparken conform de systematiek van de wet Windenergie op zee in zijn werk gaat.

---

³ Deze tussenstap is beknopt beschreven in de NRD. In de NRD wordt daarnaast verder geen onderscheid gemaakt tussen welke milieu-informatie nodig is voor deel 1 of 2 van het MER. In hoofdstuk 3 van dit advies gaat de Commissie hier verder op in.

⁴ Zienswijzen 22, 24, 31, 34, 44, 46, 53, 54 en 57 geven in tegenstelling tot de NRD aan dat er in Vijfhuizen wél voldoende ruimte en transportcapaciteit aanwezig is voor een Noordelijke aanlanding van HKZ, waardoor HKZ en HKN op één hoogspanningsstation kunnen worden aangesloten.

⁵ Hier kan mogelijk gedacht worden aan een zwaardere 220 kV kabel, zodat overcapaciteit al beschikbaar is.

De NRD geeft aan dat ook aan de Kaderrichtlijn maritieme ruimtelijke ordening getoetst zal worden. De richtlijn is nieuw en nog niet eerder in een MER als beoordelingscriterium gebruikt. De Commissie adviseert in het MER kort uit te leggen wat deze richtlijn betekent en aan te geven welke randvoorwaarden die aan het MER en aan de te nemen besluiten oplegt.

Beschrijf tot slot in het MER het traject van vervolgbesluitvorming over de tracés. Welke besluiten zijn daarbij aan de orde?

3. Keuze voorkeursalternatief (VKA), fase 1 MER

3.1 Milieuvergelijking tracé-alternatieven en beoordelingskader

De NRD geeft in de afbeeldingen 2.2 t/m 2.10 een overzicht van de te onderzoeken tracé-alternatieven van de kabel van het NOZ naar het vasteland op de Maasvlakte of bij Wateringen. Dit biedt een goede basis voor het op te stellen MER.

De NRD maakt in haar beoordelingskader geen onderscheid tussen de reikwijdte en het detailniveau van de beschrijving van de milieueffecten voor de keuze van het VKA (fase 1) en voor de verdere uitwerking van het VKA (fase 2). De Commissie adviseert dit onderscheid als nog te maken. Hierdoor is voor belanghebbenden ook duidelijker wat voor type onderzoek in welk stadium zal plaatsvinden.

Laat in het MER voor fase 1 de (milieu)vergelijking van de ondergrondse en bovengrondse delen van de tracé-alternatieven overzichtelijk op kaart en in tabellen zien.

De Commissie vindt het belangrijk dat van alle aspecten in tabel 3.1 van de NRD duidelijk is hoe de tracé-alternatieven hierop scoren. Vervolgens kunnen de ministers de effecten tegen elkaar afwegen bij het kiezen van een VKA. Voor deze trechteringsstap zal niet voor alle aspecten kwantitatieve informatie nodig zijn. De Commissie geeft in hoofdstuk 5 van dit advies al specifiek aan welke kwantitatieve informatie in ieder geval nodig is voor de 1^e fase van het MER.

Neem tot slot de onderbouwing van de keuze van het VKA op in het MER en vermeld de (milieu)argumenten daarbij.

4. Uitwerking VKA en varianten daarop, fase 2 MER

4.1 VKA en varianten

In het 1e deel van het MER is straks een keuze gemaakt voor het VKA. De Commissie vindt het belangrijk dat in het 2e deel van het MER het VKA in detail beschreven wordt. Laat bijvoorbeeld concreet zien waar de ondergrondse en bovengrondse delen van de tracés liggen en geef ook weer waar nog ontwerpgegevens liggen⁶ en/of -keuzes gemaakt moeten worden.

---

⁶ De gemeente Den Haag verzoekt in haar advies om in het MER ook een variant met een 380 kV kabel in plaats van een 220 kV kabel mee te nemen. Voordeel hiervan is dat geen transformatorstation nodig is, met als resultaat minder ruimtebeslag en lagere kosten. Ook zou het resulterende magnetische veld verminderen naar circa 60% van de waarde bij

De Commissie adviseert in het 2^e gedeelte van het MER de (milieu)uitwerking van het platform en het transformatorstation een plaats te geven. Hieronder gaat zij hier verder op in.

Platform

TenneT heeft de Commissie laten weten dat zij een standaard platform hebben ontworpen voor de aansluiting van offshore windparken. De Commissie adviseert in het MER te laten zien wat de ontwerpafwegingen zijn geweest. Ga hierbij in op:

- in hoeverre platforms overdag en 's nachts zichtbaar zullen zijn vanaf de kust (ook in combinatie met de straks aanwezige windturbines waarvoor dit NOZ aangelegd wordt en bij verschillende weersomstandigheden);
- de vorm van het platform, zodat de eventuele vogelaantrekkende werking bepaald kan worden;⁷
- de aard en omvang van het bezoek aan het platform en van onderhoudswerkzaamheden.

Transformatorstation locatiekeuze en vergelijking

Om de elektriciteit van windparken op het 380kV-net over te brengen is een transformatorstation nodig. De 220 kV moet immers omgezet worden naar 380 kV. De NRD geeft hiervoor al diverse locatiealternatieven. De Commissie heeft van TenneT begrepen dat in overleg met de gemeenten er mogelijk nog extra locatieopties worden toegevoegd aan het MER.⁶

De Commissie adviseert in het MER te laten zien in hoeverre de stations ingepast kunnen worden in de omgeving, bijvoorbeeld door het gebruik van afschermdende wallen en beplanting en/of de vormgeving van het station.

4.2 Aandachtspunten bij uitwerking VKA

De NRD geeft aan dat in het MER aanlegvarianten voor de kabel en voor de fundering van het NOZ-platform worden onderzocht. De Commissie adviseert in aanvulling hierop in het MER speciale aandacht voor:

- een indicatie van de omvang van de actieve sedimentatie en/of erosie, bijvoorbeeld doordat de zeebodem lokaal dieper wordt tijdens de gebruiksduur van de kabel en van wat dit betekent voor de diepteligging van de kabels. Daarbij is op de voorgestelde locaties ook kusterosie op brede schaal mogelijk en omgekeerd kan ook sterke sedimentatie plaatsvinden door erosie van de huidige en eventueel toekomstige zandmotoren;
- de aanlegperiode in verband met het doorkruisen van beschermde natuurgebieden en de voorgestelde heiwerkzaamheden van palen voor het platform. In sommige periodes zijn de aanwezige natuurwaarden minder kwetsbaar.

---

een 220 kV kabel. Indien het Wateringen-tracé het VKA wordt, geeft de Commissie in overweging om dit in het MER nader te onderzoeken op technische (netstabiliteit), maatschappelijke (leveringszekerheid) en economische aspecten (kosten trafo).

⁷ De Commissie schat op basis van het voorlopige ontwerp in dat de kans groot is dat meeuwen op het platform gaan broeden, zoals ook op boortorens gebeurt.

5. Referentie en milieugevolgen, fase 1 én fase 2 MER

5.1 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en ook van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten of waarvan redelijkerwijs mag worden verondersteld dat deze doorgaan.

5.2 Algemeen

Maak bij de beschrijving van de milieueffecten per tracé onderscheid tussen de effecten:

- tijdens de aanlegfase;
- tijdens de gebruiksfase, inclusief onderhoud- en reparatiewerkzaamheden (daarbij uitgaand van de economische levensduur van de kabels) en verstoring door elektrische en magnetische velden. Betrek hierbij het risico op beschadiging bij blootlegging of te diep begraven van de kabel(s);
- na buitengebruikstelling van de kabel, als ze worden verwijderd of blijven liggen.

Voor de milieuaspecten die niet in dit hoofdstuk worden genoemd, vindt de Commissie de uitwerking zoals de NRD voorstelt, adequaat.

5.3 Bodem en water

Morfologie (zeegedeelte)

De Commissie adviseert in het MER, in tegenstelling tot wat de NRD voorstelt, de morfologie en mogelijke veranderingen daarin kwantitatief uit te werken. Immers, wanneer kabels bloot komen te liggen of te diep worden begraven, kan dit tot problemen leiden en zijn reparatiewerkzaamheden met de daaraan verbonden milieugevolgen nodig. De morfologische situatie van de verschillende tracé-alternatieven kan daarbij verschillen.

De Commissie adviseert daarom in fase 1 van het MER de volgende vragen in een kwantitatieve analyse te beantwoorden:

- Wat zijn de gemiddelde en maximale stromingssterktes in het plangebied? Veranderen die na aanleg van de kunstwerken?
- Welke maatregelen kunnen getroffen worden bij een dreigend blootspoelen van kabels gedurende de levensduur van de kabel? Zo ja, beschrijf daar de milieugevolgen van.

Met deze informatie kunnen de alternatieven goed worden vergeleken wat betreft de morfologie.

Ga in fase 2 van het MER voor de analyse voor het VKA ook in op een duidelijk kwantitatief overzicht van de bodemsamenstelling tot ruim onder de begravingsdiepte van de kabels. Immers, tijdens de aanleg of bij erosie in een later stadium, kunnen eventuele erosiegevoelige zachte, diepere sedimentlagen bloot komen te liggen, wat kan leiden tot een versnelling en verdieping van de erosie.

Maak in het MER – ter onderbouwing van de diepte waarop de kabels zullen worden gelegd – een voorspelling van de morfologische veranderingen welke tijdens de levensduur van de kabels mogelijk zijn. Geef daarbij, met behulp van duidelijk kaartmateriaal voor het zeetraject, per alternatief inzicht in:

- de aanwezigheid, diepte/hogte en de activiteit van geulen en zandgolven;
- de potentiële gevolgen van eventuele lokale erosie en sedimentatie processen.

Dit type processen kan zorgen voor een diepere begraving van de kabels (positief effect indien niet al te diep) of voor lokale of grootschalige kusterosie, waardoor het risico van blootspoelen toeneemt. Ga in op mogelijke erosie, waardoor kabels in de komende decennia bloot kunnen komen te liggen. Geef ook aan of en zo ja welke maatregelen dienen te worden genomen wanneer toekomstige kustsuppleties leiden tot een te diepe begraving van de kabels.

Archeologie

De NRD geeft aan dat kwalitatief zal worden ingegaan op de archeologie. Het zeegebied voor het kabeltracé is vrij ondiep en was ongetwijfeld vroeger bewoond, waardoor er een kans is dat waardevolle elementen worden aangetroffen.

Geef voor fase 1 van het MER inzicht in de kansen dat tijdens de aanleg van de kabels archeologische en andere cultuurhistorisch waardevolle elementen worden verstoord. Geef weer in hoeverre dit voor de tracé-alternatieven verschilt. Beschrijf voor het VKA (fase 2 MER) de beoogde omgang met waardevolle elementen bij de latere uitvoering van de werkzaamheden en mogelijke maatregelen die nodig zijn.

Vertroebeling

De kust voor Zuid Holland heeft een complexe Holocene geschiedenis en in de ondergrond komen mogelijk fijnkorrelige lagen voor die bij aansnijding tijdens het baggeren of naderhand tijdens blootspoeling voor extra vertroebeling kunnen zorgen. Locaties en dieptes van fijnkorrelige eenheden zijn voor een groot deel af te leiden uit kaartmateriaal van TNO (en de vroegere Rijks Geologische Dienst).⁸

Geef in aanvulling op de aanpak uit de NRD in het MER aan of bij het ingraven van kabels fijnkorrelige lagen van de zeebodem worden aangesneden die gemakkelijker ‘erodeerbaar’ zijn en of dit kan leiden tot extra erosie en vertroebeling.

Geef in dat geval een inschatting van deze extra erosie en de resulterende verhoogde slibgehalten en de mate en duur van de vertroebeling.

Grondwateronttrekkingen

Geef voor fase 1 van het MER op kaart een overzicht op hoofdlijnen van de eventuele beïnvloeding van het grondwaterpeil gedurende het aanleggen van het landtracé, onder andere door bron- of puntbemalingen. Geef weer in hoeverre de tracé-alternatieven op dit punt verschillen.

---

⁸ Zie bijvoorbeeld: <https://www.dinoloket.nl> , <https://www.tno.nl/nl/aandachtsgebieden/energie/geological-survey-of-the-netherlands/> en <https://www.deltares.nl/nl/expertise/> .

Laat voor het VKA (fase 2 MER) op kaart zien waar (eventueel) grondwaterniveaus beïnvloed worden en/of zoute kwelstromen versterkt worden. Geef – indien relevant – aan of deze beïnvloeding door maatregelen voorkomen of gemitigeerd kan worden.

Afhankelijk van deze analyse en het in dit advies genoemde natuuronderzoek kan het nodig zijn om aanvullend op de voorgestelde aanpak in de NRD het grondwateronderzoek kwantitatief uit te voeren.

5.4 Natuur

5.4.1 Beschrijving ingreep-effectrelaties

Geef de beschermde en overige betekenisvolle natuurgebieden in het studiegebied, waaronder Natura 2000-gebieden, gebieden behorende tot het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS) en de Zwethzone⁹, aan op kaart en ga per tracé in op de potentiële ingreep-effectrelaties in de aanleg- en exploitatiefase. Beschrijf hierbij de doorlooptijd van de aanlegwerkzaamheden. Houd indien relevant ook rekening met compensatie-opgaven voor de Tweede Maasvlakte.¹⁰

Voor fase 1 van het MER kan de effectbeschrijving in beginsel kwalitatief. Ga daarbij per alternatief na of dit kan conflicteren met de natuurwetgeving. Voor de onderwerpen waar twijfel bestaat over de effecten (en de effectiviteit van mitigerende maatregelen) kan een kwantitatieve uitwerking in het 1^e deel van het MER toch nodig zijn om zeker te weten of een alternatief uitvoerbaar is. Voor het VKA kunnen dan in het 2e deel van het MER in meer detail de gevolgen voor de natuur en mogelijkheden om deze te verzachten of te voorkomen worden uitgewerkt.

Mariene natuur:

Ga in het MER voor alle tracés in ieder geval in op de ingreep-effectrelaties bij:

- verstoring door onderwatergeluid (aanleg funderingen¹¹). Doe dit in tegenstelling tot de NRD kwantitatief met het oog op verstoring van zeezoogdieren, bodemleven en vis(larven) en eventuele nader uit te werken mitigerende maatregelen. Een kwantitatieve uitwerking is ook nodig om aan natuurwetgeving te kunnen toetsen¹² en te bepalen of alternatieve aanlegwijzen nodig zijn;
- verstoring (van vogels en zeezoogdieren) door licht, beweging en bovenwatergeluid;
- vertroebeling, waarbij mogelijk bodemleven (benthos) bedekt kan worden¹³. Ga hierbij na in welk seizoen extra vertroebeling tijdens het uitgraven van het tracé het minste schade toebrengt aan de natuur;
- veranderingen in het bodemreliëf (door vergraving) en de eventueel daaraan verbonden gevolgen voor de structuur en functie van habitattypen en bodemleven;

---

⁹ Recreatieve en ecologische Randstadgroenstructuur.

¹⁰ Zie ook de zienswijze van Port of Rotterdam.

¹¹ De Commissie heeft van TenneT begrepen dat voor het platform 8 heipalen nodig zijn en dat de impact van de heiverkzaamheden van deze palen in dezelfde orde grootte zal liggen als die van heiverkzaamheden voor funderingspalen voor offshore windturbines.

¹² Zie ook het Kader ecologie en cumulatie van de Rijksoverheid (KEC).

¹³ Dit kan met name in ondiepe gedeeltes voor de Hollandse kust spelen. In de diepere gedeeltes zal door de verbinding met open zee en de sterke eb- en vloedstroom vertroebeling snel verdwijnen.

- de eventuele aantrekkende werking in de exploitatiefase (het gebruik van platform door vogels als rust of broedlocatie¹⁴).

Natuur op land:

Ga in het MER voor alle tracés in ieder geval in op de ingreep-effectrelaties bij:

- verstoring door aanlegwerkzaamheden, waaronder bijvoorbeeld verstoring van broed-, foerageer- en/of rustlocaties door geluid door boren en ontgraven;
- verstoring door licht, beweging en bovenwatergeluid van vogels en andere fauna;
- (tijdelijke) veranderingen in het grondwaterpeil en (tijdelijk) ruimtebeslag;
- tijdelijke stikstofdepositie door werkzaamheden in de aanlegfase (zie verder gebiedsbescherming in §5.4.3 van dit advies);
- eventuele te ontgraven waardevolle duinvegetaties, betrek het regeneratievermogen van de duinvegetaties hierbij.

5.4.2 Gevolgen voor soorten

Beschrijf voor de verschillende ingreep-effectrelaties welke beschermde soorten (en eventuele overige relevante soorten waaronder schelpdieren/visfauna) beïnvloed kunnen worden. Ga na in hoeverre hierdoor de gunstige staat van instandhouding van soorten in het geding kan zijn, ook rekening houdend met cumulatie met windparken en andere relevante activiteiten). Geef op hoofdlijnen aan in hoeverre het voornemen kan conflicteren met de Flora- en faunawet en geef aan hoe hiermee wordt omgegaan. Breng relevante mitigerende maatregelen in beeld. Houd bij de Bruinvis ook rekening met de bepalingen vanuit ASCOBANS¹⁵.

5.4.3 Gebiedenbescherming

Gevolgen voor Natura 2000-gebieden (Passende Beoordeling)

De NRD geeft aan dat een Passende Beoordeling zal worden opgesteld voor het VKA (fase 2 MER) om de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te beoordelen.

Aanvullend op de NRD adviseert de Commissie bij verstoring ook in te gaan op de effecten van licht op zee- en trekvogels, verstoringen door scheepsbewegingen¹⁶, en na te gaan of ook stikstofdepositie (door onder meer transport en in te zetten materiaal bij boren/ontgraven) en daarmee het beoordelingskader van het PAS beschouwd moet worden in de Passende Beoordeling.¹⁷

¹⁴ Zie Camphuysen & Leopold 2007. Drieteenmeeuw vestigt zich op meerdere platforms in Nederlandse wateren. *Limosa* 80 (4): 153-156. http://www.nou.nu/limosa/limosa_samenvatting.php?nr=4104 .

¹⁵ Overeenkomst inzake de instandhouding van kleine walvisachtigen in de Oostzee, NO-Atlantische Oceaan, Ierse Zee en Noordzee (Agreement on the conservation of small cetaceans of the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas). Zie bijvoorbeeld passages hierover in het Kader Ecologie en Cumulatie (KEC).

¹⁶ Zie ook de zienswijzen van Stichting De Noordzee en Vogelbescherming Nederland.

¹⁷ Voor 0,05 mol N/ha/jaar tot 1 mol N/ha/jaar geldt alleen een meldingsplicht indien er ontwikkelingsruimte beschikbaar is. Voor tijdelijke activiteiten wordt de ontwikkelingsruimte toegedeeld op basis van de depositie die de activiteit op een ha veroorzaakt afgezet tegen een periode van zes jaar: de jaarlijkse deposities worden opgeteld en gedeeld door zes.

Overige beschermde gebieden

In de NRD wordt aangegeven dat de gevolgen van eventueel ruimtebeslag voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN voorheen EHS) worden beoordeeld. De Commissie acht het van belang om ook eventuele gevolgen voor de wezenlijke kenmerken en waarden¹⁸ van het NNN via externe werking in beeld te brengen¹⁹. Beschrijf voor de relevante gebieden of de wezenlijke kenmerken en waarden beïnvloed worden en geef aan of ruimtebeslag aan de orde is en of de EHS spelregels dienen te worden doorlopen.

6. Overige aspecten

6.1 Vorm en presentatie

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. Presenteer de vergelijking bij voorkeur met behulp van tabellen, figuren, kaarten en ander beeldmateriaal (van de platforms op zee en aanlegtechnieken). Zorg ervoor dat:

- het MER zo beknopt mogelijk is, onder andere door achtergrondgegevens niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst zijn opgenomen;
- recent, goed leesbaar kaartmateriaal wordt gebruikt, met duidelijke legenda.

6.2 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van het voorkeursalternatief (VKA) en de onzekerheden en leemten in kennis die daarbij aan de orde zijn;
- de vergelijking van de tracés en de argumenten voor de selectie van het VKA.

6.3 Leemten in milieu-informatie

Voor het onderdeel 'leemten in milieu-informatie' heeft de Commissie verder geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

---

¹⁸ Zie ook de zienswijzen van Stichting De Noordzee en Vogelbescherming Nederland en Natuur en Milieu Zuid-Holland.

¹⁹ Externe werking maakt formeel geen deel uit van het toetsingskader van het NNN maar de gevolgen van een ingreep via externe werking dienen wel in een MER in beeld te worden gebracht.

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer: de ministers van Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu en TenneT

Bevoegd gezag: de ministers van Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu

Besluit: inpassingsplan en diverse vergunningen

Categorie Besluit m.e.r.: D24

Activiteit: TenneT wil toekomstige offshore windparken in het windenergiegebied Hollandse kust Zuid (ter hoogte van Den Haag) aansluiten op het elektriciteitsnet. Om deze parken aan te sluiten is een transmissiestation op zee nodig, een elektriciteitskabel naar het vaste land en aansluiting op het hoogspanningsnet.

Procedurele gegevens:

Adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 16 november 2015

Advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 11 april 2016

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dhr. prof. dr. P.L. de Boer

dhr. dr. Th. Fens

dhr. drs. S.J. Harkema (secretaris)

dhr. dr. C.A. Linse (voorzitter)

dhr. ing. R.L. Vogel

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie heeft de hierna genoemde informatie van het bevoegde gezag ontvangen. Deze informatie vormt het uitgangspunt van haar advies. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de Commissie een locatiebezoek afgelegd. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie de website op de pagina *Wat doet de Commissie* in het hoofdstuk Advisering (www.commissiemer.nl/adviesring/watbiedtdecommissie).

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau Transmissiesysteem wind op zee Hollandse Kust (zuid), Witteveen+Bos, januari 2016.

De Commissie heeft kennis genomen van 111 zienswijzen en adviezen, die zij tot en met 31 maart 2016 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

Bezoekadres

A. v. Schendelstraat 800
3511 ML Utrecht

Postadres

Postbus 2345
3500 GH Utrecht

t 030-2347666

e mer@eia.nl

w commissiemer.nl

